

reportage

LEEWARDER COURANT

Zaterdag 2 september 2023

HET
MUSEUM
VAN
HANS
EN
ANDRIES

TEKST ASING WALTHAUS
FOTO'S CATRINUS VAN DER VEEN

De befaamde antiquairs Hans Smelik en Andries Stokking wonen naar volle tevredenheid in een museum, nee: hún museum, in Franeker. Maar ze worden ouder. „We hebben altijd geweten dat het sprookje een keer uit is”, zegt Smelik. Een grafsteen hebben ze al klaar laten leggen in Dronryp.

Dat Andries Stokking en Hans Smelik lang bij elkaar zijn is te merken. Als de fotograaf verschijnt doen ze of ze verrast zijn en er niet op gekleed. En zeggen (Hans:) *Bescheidenheid ist eine Zier ...* (Andries:) *...doch weiter kommt man ohne Ihr.* (Bescheidenheid siert de mens, maar zonder komt men verder.) Alsof ze het ingestudeerd hebben.

Tijdens het gesprek slaat een van de vele klokken en onderbreekt Hans het verhaal. „Heb jij het deurtje van die pendule teruggeduwd?”, vraag hij.

„Ja”, zegt Andries. „Dat kan niet”, gaat Hans door, „dan blijft hij stilstaan.” Hij loopt naar de schoorsteenmantel om het te corrigeren. Andries: „Dit is een storende

opmerking in het gesprek” Hans: „Ja, maar dan weet de journalist meteen hoe ik in elkaar zit.”

Andries, rechtstreeks tegen de journalist: „We zijn 56 jaar bij elkaar, dan hoort dit er een beetje bij.” Hans: „We houden ons niet meer in voor anderen.”

Ze wonen letterlijk in een museum. It Coopmanshûs in Franeker, de woning uit 1746 van neuroloog Georgius Coopmans. Tot 2006 was er de collectie van de Franeker universiteit te zien, nu is het gevuld met de rijke verzamelingen van Smelik en Stokking – porselein, tin, bustes, penningen, boeken, prenten, schilderijen, klokken, antieke meubels.

ACHTERKAMER

Het is verbluffend om er rond te lopen. Het is vol, maar niet overdadig. In de achterkamer hangt de uit het atelier van Antoon van Dyck, waar ze in het gesprek af en toe op terugkomen omdat het een favoriet van beiden is. Ze hebben het in 2017 aan het Noord-Brabants museum geschonken. Zoals ze ook werk nalaten aan het Drents en het Dordts Museum.

Ze hebben op veel plaatsen gewoond. In Ridderkerk, Den Haag, waar hun befaamde antiekzaak en galerie waren aan het Noordeinde (in 1990 stopten ze met de antiekhandel, in 1994 droegen ze de galerie over, die nog steeds hun namen draagt). In een boerderij in Eernewoude, een landhuis in County Cork in Ierland, een bovenwoning in Deventer. Maar het Coopmanshûs is hun plek.

Hier organiseren ze huisconcerten, stelden ze het open op Monumentendag en ze gaven er, op afspraak, rondleidingen. Maar dat stopt. Nog één keer Monumentendag op 9 september, op 22 oktober een slotconcert in de Alde Wite in Dronrijp, de rondleidingen zijn voorbij.

Hans: „Mijn gezondheid wordt toch minder en het is echt een opgave. Dan komen er twaalf mensen...”

Andries: : „...daar ben je twee uur mee bezig...”

Hans: „...het is veel te veel, mensen begrijpen er soms niks van en dan wordt het een bezichtiging van een huis. Dat is echt onbevredigend, daar heb ik niet zoveel zin meer in.”

GEEN BOOMER

Andries, binnenkort 80, is geboren in Deventer. „In 1943. In de oorlog, dus ik ben geen boomer. Daar ben ik trots op, want het is zo’n negatieve manier van benoemen: ‘Een oude, witte boomer’.”

Hans: „Daarom heeft hij zo met mij te doen. Want ik ben wel een boomer, van 1946.” Hij is dit jaar 77 geworden.

Andries: : „Mijn vader had een winkel in fruit, groenten en delicatessen. De hele familie zat in groente en fruit, mijn grootvader importeerde bananen met schepen uit Midden-Amerika. Ik kwam daar als kind vaak. Die bananen kwamen gekoeld aan,

nog helemaal groen. Ze hingen in trossen aan haken in een ruimte waar gasvlammen brandden om ze sneller te laten rijpen.”

Toen Andries 9 was, kreeg hij de koperen munten die de aannemer had gevonden bij de verbouwing van een pandje waar zijn vader een garage van liet maken. Dat handjevol munten van koning Willem III werd het begin van zijn verzameling. Hij is trots op zijn munten en penningen, haalt een gedenkpenning uit 1672 op met een dubbelportret van de gebroeders De Witt, gemaakt om de politieke moord op hen te gedenken.

Na zijn dienstitijd begon Andries bij de Coöperatieve Inkoopvereniging van Metaalindustriëlen in Rotterdam, afgekort Coopra. „Als handelscorrespondent, een beroep dat niet meer bestaat. We vroegen bij bedrijven offertes aan en boden dat aan onze klanten aan, grote provinciale elektriciteitsbedrijven, scheepswerven, het Rijksinkoopbureau. Tussen in- en verkoop zit een paar procent en dat strijk je als bedrijf op. Dat was heel veel brieven dicteren aan stenotypistes, die bestaan ook niet meer.”

Je zou verwachten dat iemand na het gymnasium gaat studeren.

Andries : „Nee, nee. Dat heeft te maken met een zekere onrust en die heeft te maken met homofilie. Maar dat vind ik nou niet zo... dat moet er maar niet in.”

Hans : „We kunnen dat niet onder stoelen of banken steken.”

Andries : „Het mag best genoemd dat we in oktober 56 jaar bij elkaar zijn. Nou ja, vooruit, ik wilde snel uit Deventer weg, en naar een grote stad.”

Hans : „Ik had precies hetzelfde.”

KLASSE-AFDELING

Hans is geboren in Rotterdam. „In de kraamkliniek aan de Henegouwelaan. Mijn moeder zei er altijd bij: Op de klasse-afdeling. Want er kwamen ook gevallen vrouwen...”

Andries: „Ongetrouwde vrouwen.”

Hans: „...En daar wilde ze beslist niet bij horen. Mijn moeder kreeg weeën en mijn vader was er niet, wij hadden een fabriek. Mijn buurman heeft mijn moeder toen in een Citroën Traction Avant vanuit Vlaardingen Ambacht naar Rotterdam gebracht.” Komt Andries uit een familie van groentehandelaren, de voorvaderen van Hans zijn broodbakkers. „Dat gaat terug tot de 17de eeuw. Mijn grootvader Jan Smelik heeft eind 19de eeuw de Eerste Vlaardingsche Electriche Brood-, Koek- en Banket-fabriek opgericht.”

Hans was meer lezer dan verzamelaar. „Ik heb me gek gelezen, ik lees me nog steeds gek. Tantes met studerende kinderen brachten me dozen vol boeken. In mijn familie werd dat niet gewaardeerd, ik werd de straat op gestuurd om buiten te spelen.”

Hij groeide op in een beschermde omgeving, zijn moeder speelde piano en zong operetteliedjes, zijn oma woonde als een soort tweede moeder bij hen in: „Het was de mooiste tijd van mijn jeugd.” Over zijn vader heeft Hans het minder, een strenge man die de homoseksualiteit van zijn zoon nooit heeft geaccepteerd. Na het lezen van een artikel over Smelik en Stokking in *Vrij Nederland*, waarin het aan de orde kwam „had hij helemaal geen woorden meer voor me over”.

Alles veranderde toen de familie verhuisde. Hij was een jaar of 10, zijn vader en oom hadden samen een bedrijf in Apeldoorn gekocht, in Vlaardingen was er geen mogelijkheid meer om uit te breiden. Maar de oom liet zich uitkopen, dat was een financiële klap, het gezin had het ineens minder breed. „De vrijheid die er voor die tijd was, voor mijn moeder en vooral voor mij, was voorbij.”

GRONINGEN

Hij ging medicijnen studeren. „Ik was net 18. Mijn vriendjes van de hbs gingen naar Leiden, ik lootte Groningen... Als ik met hen naar Leiden was getrokken, dan was mijn leven waarschijnlijk een heel andere kant uitgegaan. In mijn leven zijn dingen gebeurd, dat zal bij iedereen wel zo gaan, waardoor het een andere wending nam dan waar ik aanleg voor had. Ik ging dus naar Groningen en deed daar alles wat erbij hoorde, ik ben Vindicater geweest.”

Andries: „Je hebt dat rare verhaal over ontgroenen.”

Hans: „Nee, laat dat maar. Ik was een heel mooie jongen, ik werd lastiggevallen in die tijd. Natuurlijk werd je lastiggevallen. Dan denk ik wel eens: wat maken ze tegenwoordig een toestand als er iemand aan je lichaam zit, je bent er toch zelf bij? Ik zei gewoon: van jou ben ik niet gediend.”

Andries: „Je moet optreden, in plaats van te klagen.”

Hans : „Nou, een echte verkrachting is natuurlijk wat anders. Maar de rest hoort er gewoon bij. Soms wordt er ook wel aanleiding gegeven.”

TONEELSCHOOL

Medicijnen was het niet. Hans wilde naar de toneelschool in Arnhem, deed succesvol auditie, maar zijn ouders waren tegen. Toneelspelers verdienden een arbeiderssalaris! „Dan krijgen we de middenstandsmentaliteit weer, zij wilden het kind hogerop hebben. Ik was toen zo brutaal dat ik zei: ‘Als het niet genoeg verdient leggen jullie de rest er toch bij?’”

Hij ging Nederlands en Frans doen, in Amsterdam. Hans: „En daar ben ik vreselijk aan het boemelen geslagen. Toen ben ik daar weggehaald, ik was verlinkt door de hospita. Ik moest aan het werk bij het bedrijf, dat was in 1965.”

UIL OP DE BAR

Hans: „We hebben elkaar leren kennen in Arnhem. Op 30 oktober 1967. Dat weten we zo precies omdat Andries net jarig was geweest.”

Andries: „In een horecagelegenheid.” (Schiet enorm in de lach.)

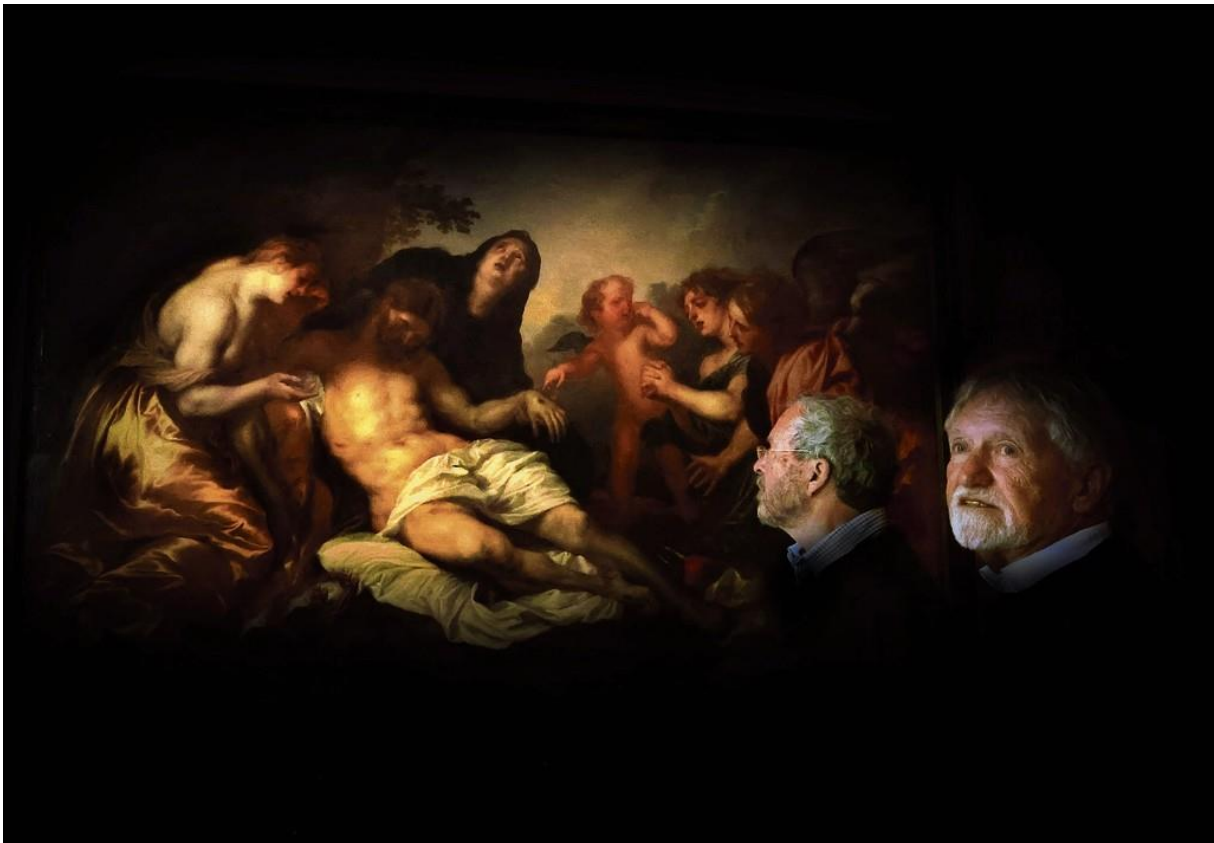
Hans: „Waar dus homo’s en lesbiennes kwamen, maar meer homo’s.”

Andries: „Daar moest je aanbellen. Dan ging er een luikje open en dan keken ze wie er voor de deur stond.”

Hans: „Achter de bar stond een uil, en als er een *foute* binnenkwam, een hetero dus, dan werd de uil op de bar gezet. Dan moest iedereen oppassen, dat we elkaar geen zoentje gaven of aan elkaar zaten. Dat was zo in die tijd.”

Een half jaar later woonden ze samen op een flat in Ridderkerk. „Toen we gingen samenwonen hadden we echt een houding van als ze ons niet moeten, moeten we hen ook niet. Ik heb me nooit laten discrimineren, ik ben wie ik ben en daar heb ik nooit moeilijk over gedaan”, zegt Hans. „Ik vind het heerlijk om samen te zijn, wij allebei. En hij geeft mij natuurlijk wel stabiliteit.”

De grootvader van Andries schonk hen een klok, die nog in hun huis staat, en zei: ‘Vriendschap is het hoogste goed’.

Andries Stokking en Hans Smelik bij een van hun favoriete werken, ‘Bewening van Christus’. Dat gaat uiteindelijk naar het Noord-Brabants Museum

BIBLIOTHEEK

Andries: „Op de flat zijn we begonnen met boeken.”

Hans: „Toen we elkaar leerden kennen hadden we allebei Couperus verzameld.”

Andries: „Oude drukken. Er staat hier nog een hele collectie, eigenlijk wel compleet.”

Hans: „Dat hebben dus uitgebreid. We hebben Frédéric Bastet leren kennen [schrijver van een Couperus-biografie, red.], met hem heb ik 25 jaar gecorrespondeerd.”

Andries: „Ik had daarvoor al boeken uit de 17de eeuw. Als ik in Deventer naar het gymnasium liep, kwam ik langs antiquariaat Rozendaal. Tussen de middag bleef ik daar wel eens hangen. Van die man heb ik veel geleerd, ik heb er boeken gekocht. Toen we samen gingen wonen kwamen we er allebei. Op een gegeven moment zei hij: ‘Ik kan een grote bibliotheek kopen, net iets voor jullie. Dan kunnen jullie samen een antiquariaat beginnen’. Die hebben we gekocht, met geleend geld.”

Hans: „Van mijn vader.”

Andries: „Dat deed hij dan weer wel.”

Hans: „Ja, natuurlijk. Dan was hij van me af. Ik heb het nooit terugbetaald. Ik heb de schuldbekentenis nog.”

Andries: „Het was 2000 gulden.”

Hans: „In de boeken hebben wij elkaar gevonden, boeken en muziek, die zijn voor ons belangrijk. Klassieke muziek, maar we waren ook mensen van onze tijd, we gingen ook naar popconcerten. Maar we gingen ook naar Schönberg luisteren in De Doelen.”

Andries: „Dat was niet zo voor mij.”

Hans: „Andries was van Bach en Beethoven. Ik ging met mijn ouders naar de opera, ik was een Wagnerfan, maar ik heb niet meer het geduld om naar die ellenlange werken te luisteren. Chopin is mijn lievelingscomponist.”

Andries: „We kochten in 1969 ons eerste huis, en daar hadden we het antiquariaat in ondergebracht. We hadden ook al antiek in de zaak staan, als inrichting, kasten, een bureau. De bezoekers kochten ook die antieke spullen. Op een gegeven moment was het meer antiek dan boeken.”

Hans: „In 1970 zaten we allebei in de zaak. Andries was de inkoper en ik verkocht. Dat is duidelijk natuurlijk, ik heb mijn mondje wel klaar.”

Andries: „Als hij jarig is krijgt hij drie keer zo veel post. Vier keer zoveel.”

Hans: „Ik ken heel veel mensen. En bij mijn begrafenis wil ik er weinig hebben. Dat doen we in Dronryp, wij worden daar begraven, de steen ligt daar al.”

Werkelijk?

Andries: „Ja. Aan de noordkant van de kerk. 't Coopmanshûs staat er al op, maar nog geen jaartallen. Het is een voorbeeld voor de tekst later, dan weten ze het lettertype vast.”

Hans: „Onze steenhouwer, Ben Seldenrijk uit Ie, belde op om te vertellen dat hij de steen ging plaats. ‘Even wachten’, zei ik, ‘dan komen we eraan, dat willen we wel’”

zien'. Ik zeg nu wel eens tegen Andries: Zullen we een bloemetje gaan brengen?"

Jullie praten er lekker luchtig over.

Hans: „Wat moet je? Wij hebben heel veel gedaan in het leven, we hebben altijd geweten dat het sprookje een keer uit is. We zijn dankbaar dat het al zo lang heeft geduurd.”

Andries : „Ik ben blij dat ik niet geloof in hemel of hel. Ik geloof dat je gewoon weer opgaat in de natuur en dat die moleculen weer opnieuw - nou ja die zwerven ergens rond, weet ik veel. Misschien verdwijnen we met zijn allen in een zwart gat, met de hele aarde en het zonnestelsel erbij.”

GALERIE

Het bedrijf groeide, er kwam een galerie voor hedendaagse kunst bij, ze namen deel aan oude kunst- en antiekbeurzen in Breda en Delft, waren lid van de internationale vereniging CINOA. „Maar het plezier van het begin heb je alleen in het begin”, mijmert Hans. „Dat geldt trouwens voor heel veel dingen. Het bezit van de zaak is het eind van 't vermaak.”

Steeds als jullie verhuisden, ging dan al dit bezit mee? Zelfs naar Ierland?

Hans: „Alles. We hadden nog veel meer in Ierland, we hebben daar ook moeten verkopen er is een grote vrachtwagen vol antiek weggegaan.”

Hoe kwamen jullie in Franeker terecht?

Andries: „We woonden in Deventer en konden er geen tandarts krijgen. In Den Haag kenden we anesthesioloog Pieter Boomsma, en zijn zwager was tandarts in Franeker, hier aan de overkant van de straat. Dus hebben we zijn zus Ingrid gebeld of ze plek voor ons hadden. Als we hier kwamen keken we naar deze huizen, die toen nog museum waren. En verdraaid, op een dag belde Ingrid dat de huizen te koop kwamen. Hans heeft meteen de makelaar gebeld. Toen hadden we dit dus, in 2005, en is het grootscheeps verbouwd.”

Hans: „Gerestaureerd.”

Andries: „Er was achterstallig onderhoud. En het museum moest er nog een half jaar gratis in blijven want dat moest wachten op het Martenahuis. Wij zaten zo lang in een pakhuis. In april 2006 zijn we hier gaan wonen.”

Andries vertrekt om thee te zetten. Ik vraag Hans naar het opruimen van al dat bezit, of hij dat moeilijk vindt. Hij zou meer willen ontzamen, zegt hij. „Maar dan is er die man die nu thee zet. Hij wil nergens afstand van doen. We zijn al drie jaar aan het regelen.”

„Die toekomst vind ik zorgelijk. Ik wil Andries zo goed mogelijk achterlaten, ik heb altijd alles gedaan, ook met de financiën en ik heb het heel behoorlijk in stand gehouden, want we hebben geen pensioen. We waren niet van onbemiddelde

families maar daarnaast hebben we veel zelf bereikt en goede investeringen gedaan in panden.”

ONTZAMELEN

„We hebben de intentie om dit pand na te laten aan Vereniging Hendrick de Keyser, om het toe te voegen aan de museumhuizen van de vereniging. En dat sluit aan op je vraag over ontzamelen. Daarover hebben we een geschreven overeenkomst gemaakt met Hendrick de Keyser; Andries wil hier niet zoveel over in hebben dat zeg ik er meteen bij. Er is een lijst gemaakt van dingen die ze willen hebben als wij er niet meer zijn.”

Andries is terug en het gesprek gaat door over Hendrick de Keyser, het huis en de spullen.

„Je weet niet hoe je leven loopt”, zegt hij. „Als we beiden totale verzorging nodig hebben, dan moet het huis misschien toch verkocht worden. Maar de bedoeling is dat we het instand houden totdat Hendrick de Keyser het overneemt. De inrichting en de sfeer zullen blijven.”

Hans: „Een van de dingen die ons pijn doen is dat de bibliotheek er dan niet meer zal zijn. Dat wordt een appartement, al onze boeken gaan dan naar de veiling.”

Andries: „Dat komt doordat de mensen steeds kleiner zijn gaan wonen. Daar passen geen boekenkasten meer in. Twee stromingen zijn funest geweest voor het Nederlandse interieur. Dat is Ikea en die man van de witte meubelen, Jan des Bouvrie. Die is heel verkeerd geweest voor de inrichting.”

Hans: „Maar die heeft eraan verdiend, Andries.”

Andries: „Ja, omdat de mensen niet doorzagen dat hij een nummertje afdraaide. En Ikea: als je zo’n meubel twee keer in elkaar hebt gezet kun je het weggoaien, dan wil dat niet meer. Dus waarom gaan ze niet naar een veiling en kopen een degelijk, goed meubel uit grootmoeders tijd of daarvoor? Je bent goedkoper uit en het is veel leuker. Je hoeft het hele huis er niet mee vol te zetten maar een paar oude stukken staan prima in een modern interieur.”

Hans: „Er zijn toch wel jongeren die dat doen?”

Andries: „Genoeg, alleen die krijgen geen aandacht. De kranten staan alleen vol over ontzamelen, ontzamelen, ontzamelen. Je moet oppassen als je alle spullen wegdoet, dat ook je hoofd leegraakt. Dan heb je niks om op terug te grijpen. De spullen zijn weg, de boeken zijn weg, alles is weg.”

VERTROOSTING

Ik vraag me af of ze nog steeds van hun kunst, hun antiek, hun woning genieten. Of het waar is dat er zoiets bestaat als ‘de vertroosting van kunst’

Andries: „Dat ze staan te huilen bij eh...”

Hans: „Bij Rothko”

Andries: „Bij Rothko? Nou daar moet ik om lachen. De dingen herinneren je aan de tijd dat je ze kocht. En als je ze ziet heb je het herbeleven van het mooi vinden.”

Hans: „En ook de gedachten die het oproept. Ik was eens bij vertaalster Johanna Smelik, een goede vriendin van Etty Hillesum. Ze was bedlegerig, haar hulpen wilden niet voor de katten zorgen, dus de katten moesten weg. Daar heeft nog een verhaal over in *De Telegraaf* gestaan. Ik vroeg Johanna: ‘Ben je nooit eenzaam, al die jaren op dat bed’. Toen zei ze: ‘Kind, hoe kun je dat nou denken, ik heb zulke rijke gedachten’.”

„Dat denk ik ook wel eens. Andries is meer bezig met de materie en het verzamelen. Ik kan ook leven met al die gedachten en de dingen die ik schrijf. Hij was de inkoper en ik de verkoper, die rollen waren wel passend.”

„Ik hou van deze omgeving, dit huis. Dit hoort bij ons samen, hier voel ik me thuis. En toch moet je je kunnen onthechten.”

Andries: „Ik hoefde het niet kwijt te raken.”

Hans: „Ik denk wel eens: er mag wel eens wat weg.”

Andries: „Jawel. Er mag wel eens wát weg.”

Hans : „Nou, als het zover is roep ik de krant er wel bij hoor.”